

ORADEA AND TÂRGU MUREȘ UNDER THE SIGN OF THE SECESSION

Cristiana Puni

PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The present study aims to demonstrate the manner in which the Hungarian secession ambiance has contributed to the emergence of a new type of culture in Oradea and Târgu Mureș that created their own identity. The purpose of our presentation is to highlight how architecture defines a city and places it in an international cultural context. The approach will emphasize the connection apparent between Transylvania and other artistic centers in Europe in the Art Nouveau era. Defining the architectural landscape of Oradea and Târgu Mureș values the universal heritage left by the secession movement. We will focus on the representative secession buildings from the two cities by valuing the influences received from European Art Nouveau centers. Architectural monuments are characterized by a range of specific elements that give value to Oradea and Târgu Mureș, significant centers that illustrate the impact of secession in Transylvania. Oradea still retains the elements of Lechner's style, unlike Târgu Mureș where architects went looking for local sources of inspiration. Visible differences exist between the architecture of the two cities that we can explain by the originality in which they were designed. Still tributary to Hungarian architecture, the architects that worked in Oradea sought models in the western Art Nouveau, so we can explain the presence of so unmistakable baroque and rococo elements that define the buildings in this city. The evolution of Secession operated by the architects heirs of Lechner is due to the national romanticism that swept Transylvania after 1900. And as we will see during the speech, in the secession from Târgu Mureș exists an indigenous language that has adjusted to the specifics of the city.

Keywords: Secession, Oradea, Târgu Mureș, architecture, artistic influences.

Studiul de față își propune să demonstreze maniera în care ambianța secession venită pe filieră maghiară în Transilvania a contribuit la apariția unui nou tip de cultură prin care orașele Oradea și Târgu Mureș și-au creat o identitate proprie. Prezentarea se bazează pe paradigma

studiului de caz pentru a reliefa modul în care arhitectura unui oraș îl definește și îl plasează într-un context cultural internațional, prin urmare vom avea în vedere cele mai reprezentative edificii ale stilului din cele două orașe. Demersul va scoate în evidență conexitatea evidentă dintre Transilvania și celelalte centre artistice din Europa în epoca *Art Nouveau*. Definirea peisajelor arhitecturale din Oradea și Târgu Mureș valorizează patrimoniul universal lăsat de mișcarea *secession*.

În atenție vom avea edificiile reprezentative ale stilului din cele două orașe, prin valorizarea influențelor primite din centrele europene Art Nouveau. Monumentele arhitecturale se remarcă printr-o paletă de elemente specifice ce dau valoare orașelor Oradea și Târgu Mureș, centre semnificative pentru a ilustra impactul secession în Transilvania. În Oradea încă se mai păstrează din elementele stilului lui Lechner, spre deosebire de Târgu Mureș unde arhitecții au mers în căutarea unor surse locale de inspirație¹. Existența diferențelor vizibile între arhitectura celor două orașe o putem explica prin originalitatea cu care au fost concepute. Încă tributari arhitecturii maghiare, arhitecții au căutat modele din Art Nouveau-ul vestic, astfel explicăm prezența inconfundabilă a elementelor baroc și rococo, definitorii clădirilor din Oradea. Evoluția programei secessionului exploatată de arhitecții moștenitori ai conceptelor plastice Lechner se datorează și intensificării romantismului național care a cuprins Transilvania după 1900². Și după cum vom vedea pe parcursul discursului, în Târgu Mureș s-a elaborat un limbaj indigen care să se muleze pe specificul orașului, mergând să sublinieze cosmopolitismul orașului³.

„Înflorită la răscruce de veacuri, situându-se între historicism și revoluția artistică a secolului nostru, Arta 1900 a cuprins toată Europa și America de Nord, atingând sensibil și Extremul Orient, mai ales Japonia, marcând tot ceea ce a fost expresie vizuală”,⁴. Important de abordat în studiul de față este stilul Art Nouveau ca mișcare națională. În fiecare țară unde a evoluat acesta, s-a încercat cultivarea specificul național din dorința de a-și preamări trecutul, dar acest lucru nu a însemnat o încercare de copiere servilă a unor stiluri istorice. Art Nouveau a luat din mai multe curente elemente care să-i servească principiilor, pe care le-a împărțit și echilibrat în funcție de moștenirea culturală a regiunii. De exemplu, Viena s-a detașat de Art Nouveau-ul

¹ Ada Ștefănuț, *Arta 1900 în România*, Editura Noi Media Print, București, 2008, p. 25.

² Gheorghe Vais, *Clujul eclectic*, Editura UT Press, Cluj-Napoca, 2009, p. 47.

³ *Ibidem*, pp. 20-21

⁴ Paul Constantin, *Arta 1900 în România*, Editura Meridiane, București, 1972, pp. 9-10.

provocativ din vest și s-a apropiat de un echilibru lucid, dar delectându-se în continuare cu bogate ornamente. Natura cosmopolită, ajutată de multi-naționalitatea Imperiului Austro-Ungar și localizarea sa în centrul Europei, au creat un leagăn activ din punct de vedere al influențelor culturale- italiană, evreiască, german sau slavă⁵. Cauza acestor specificități naționale este în principal istoria, fiecare dintre acestea, cuprinse de un nou romantism, au dorit să își creeze o artă specifică extrasă din rădăcinile proprii. În preajma anului 1900, Ungaria era la rândul ei un teritoriu locuit de o populație cosmopolită- maghiari, români, germani, slovaci, sloveni și croați. Astfel, artiștii au căutat să aducă la suprafață originile poporului maghiar, baza *secessionului maghiar* fiind rădăcinile orientale și folclorul⁶.

Atracția pentru *arta 1900* a fost resimțită și de Oradea într-o bogată măsură, prin particularitățile sale se integrează în spectrul artistic al epocii. Orașul nu a beneficiat de o dezvoltare urbană remarcabilă până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Apartenența la Imperiul Austro-Ungar, a influențat procesul de dezvoltare al urbei orădene. Odată cu sfârșitul secolului XIX, Oradea a început să își definească configurația urbană, prin efortul comunității de a ridica noi imobile fie cu caracter instituțional sau privat. Restructurarea orașului s-a produs în manieră modernă, caracteristică Europei epocii aflată într-o „revoluție” a infrastructurii în toate domeniile. Activitatea prolifică de modernizare a orașului a fost în perioada unor primari vertiginoși, care s-au alăturat perioadei *Belle Époque*, anume József Bulyovsky (1897-1901) și Károly Rimler (1901-1919)⁷.

Ansamblul arhitectural secession din Oradea este alcătuit din imobile cu diferite destinații, printre care amintim: Fostul Magazin de sticlărie Deutsch, Palatul Adorjan I și II, Palatul Ullman, Palatul Stern, Hotel Vulturul Negru sau Casa de Comerț și Industrie. Această varietate de destinații publice și private confirmă cosmopolitismul orașului, dar și amprenta comunității asupra locului, dat fiind faptul că mare parte din imobile au fost comandate de comercianții și antreprenorii orașului. Valorile artistice ale perioadei Art Nouveau au fost puse în evidență de arhitecți care au stabilit legătura cu Europa prin operele lor din Oradea, îi amintim pe Jakab Dezső, Komor Marcell, Vágó László, Vágó József, Mende Valer sau Löbl Ferenc.

⁵ Jeremy Howard, *Art Nouveau: international and national styles in Europe*, Editura Manchester University Press, Manchester, 1996, p. 66.

⁶ Gyula Keresztes, *Marosvásárhely Szecessziós épületei*, Editura Difprescar Kiodó, Târgu Mureș, 2000, p. 32.

⁷ Mircea Pașca, *Oradea la 1900*, Editura Primus, Oradea, 2012, p. 7.

Târgu Mureș, al doilea centru stilistic al secesionului transilvănean, are o moștenire arhitecturală reprezentativă pentru stilul anilor 1900, care stă martoră la schimbarea prin care a trecut orașul în *Belle Époque*. În mod evident, trecerea unui oraș prin modificări majore în structura urbană presupune și costuri pe măsură. Un moment important din istoria târgului de pe Mureș a fost anul 1878 când acesta a devenit reședința comitatului Turda-Mureș, lucru care a făcut necesară construirea de noi edificii cu rol administrativ. Târgu Mureș s-a alăturat fenomenului de dezvoltare propus de atmosfera care a cuprins Europa vremii. Tabloul orașului s-a schimbat vizibil odată ce autoritățile au devenit conștiente de modernizările ce au acaparat marile orașe ale continentului. A fost momentul în care s-a trecut de la structura feudală la cea modernă prin desființarea breslelor și construirea de fabrici. După 1880 a început valul industrializării, apare fabrica de bere, fabrica de mobilă și fabrica de zahăr.

Modernizarea unui oraș reprezintă efectul unei creșteri economice, ceea ce a dus și în această urbe la construirea de noi imobile cu destinație publică, dar și construcții private. Reprezentative pentru secesion sunt Vila Csonka, Casa Vamos, Fosta Bancă Agrară, Palatul Culturii, Fosta Primărie sau casele de la nr. 34-36 de pe str. Cuza Vodă. Peisajul arhitectural secesion târgumureșean a fost conceput de arhitecți precum: Jakab Dezső, Komor Marcell, Bustza Lajos, Baumgarten Sandor, Kelati Bela, Radó Sándor sau Mende Valer. Târgu Mureșul a preluat caracteristicile epocii sub influența Ungariei, fiind legată geografic și politic de aceasta.

Conexitatea dintre cele două centre se vede prin arhitectura încă existentă în ziua de azi, guvernul maghiar implicându-se în mod activ în procesul de integrare al provinciei.

Mare parte din imobilele din Oradea au fost ridicate la comandă privată. Cele mai remarcabile exemple ale secesionului din Transilvania sunt date de: Casa Adorjan II, , Palatul Vulturul Negru, Fost Magazin de sticlărie Deutsch. Pe acestea le vom avea în discuție în continuarea studiului, fiind relevante pentru a creiona secesionul orădean.

Fig. 1. Casa Adorjan II, 1904-1905, arh. Jakab Dezső și Komor Marcell.

Casa Adorjan II, ridicată între 1904-1905 de arhitecții Jakab Dezső și Komor Marcell este ilustrativă pentru prima fază a secesionului transilvănean. Datorită bogăției ornamentale este unul dintre imobilele emblematice pentru arhitectura 1900 din Oradea⁸. Fațada întreagă este antrenată de un joc curbiliniu, care ne duce cu gândul la valurile mării. Jocul de curbe este preferat în stilul Art Nouveau datorită conotațiilor vegetale și marine pe care le transpune în ochii privitorilor. Acoperișul teșit, prezența panourilor trilobate sunt un semn specific arhitecturii secesion. Alternanța ferestrelor în semicerc cu cele dreptunghiulare contribuie la decorul fațadei, conferindu-i o dinamică specifică stilului. Ornamentației spectaculoase adăugăm și prezența bow-windowurilor, a stucaturii cu motive floare și vegetale amplasate pe întreaga suprafață a clădirii în jurul ferestrelor și la delimitarea registrelor orizontale. Cei doi arhitecți, fideli stilului lui Lechner, au preferat pentru acest monument o îmbrăcăminte inspirată din Art Nouveau-ul vestic.

Fig. 2. *Palatul Vulturul Negru*, 1907, arh. Jakab Dezső și Komor Marcell.

Palatul Vulturul Negru, ridicat în 1907, tot de arhitecții mai sus menționați, definește secesionului prezent în Oradea prin ornamentația curbilinie, de factură occidentală⁹. Complexul este considerat capodopera arhitecturii orădene. Ridicată pe principiul instituit de Art Nouveau a planului „U”, cele trei corpuri se dezvoltă asimetric. Decorațiunea se prezintă ca o dantelărie din elementele structurale și din alternanța formelor

geometrice. Toate acestea formează un joc de contraste, dar ca centru de atenție se află linia curbă arhitecturală, un element rar întâlnit la cei doi arhitecți. Pornind de la unele elemente stilistico-formale, caracteristice operei lui Lechner, discipolii săi Jakab Dezső și Komor Marcell populează stilul importat în Transilvania cu citate ornamentale de natură folclorică. Limbajul curbiliniu-sinusoidal caracterizat prin forme plastice cu puternic efect tridimensional este în mod evident prezent în opera celor doi arhitecți. Complexul este îmbogățit plastic prin decorațiunile

⁸ Mircea Pașca, *op. cit.*, p. 106.

⁹ Rodica Hârcă, *Palatul Vulturul Negru*, Editura Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 2009, p. 21.

cu motive populare în relief amplasate în jurul ferestrelor cu rol de accentuare. Îmbinarea structurii cu aceste mijloace de exprimare plastico-decorative, prin combinarea materialelor utilizate creează un câmp încărcat cu elemente ornamentale ce întrec orice fantezie. În acest caz predomină însă rafinamentul neobaroc și neorococo constituit într-un limbaj linear, flexibil.

Este evident caracterul geometric al configurației fațadelor, la care se adaugă o ușoară urmă a liniilor curbe ce constituie nota de originalitate a construcției. Conceptul arhitectonic al întregii structuri este susținut de înlocuirea liniei drepte cu cea curbă, care păstrează ritmicitatea și simetria ansamblului, iar prin apelul la artele decorative întreaga arhitectură lasă privitorul să fie cuprins de o multitudine de sentimente. Mult deosebit de maestrul lor Lechner, stilul format de cei doi arhitecți devine transilvănean prin prezența coronamentului și arcelor sinuoase puțin adânci și urmând un profil șerpuit, cu desen ușor dar plin de vervă, festonat parcă de inspirație textilă, conferind fațadelor aspectul elegant și delicat de broderie populară.

Fig. 3. *Fostul Magazin de sticlărie Deutsch*, 1906-1910, arh. Ferenc Sztarill.

Fostul Magazin de sticlărie Deutsch, al cărui arhitect se presupune că a fost Ferenc Sztarill, construit între 1906-1910, se aseamănă prin principiile decorative cu lucrările arhitecților Jakab Dezső și Komor Marcell, datorită predilecției pentru ornamentele curbilinii¹⁰. Precum la alte clădiri secesion din Oradea, întâlnim și aici în partea superioară, aticul trilobat specific

stilului Art Nouveau (ceea ce trădează faza lineară în care a fost proiectat imobilul).

Decorațiunea se bazează pe un bogat decor ce se prezintă ca o dantelărie alcătuită din motive populare, florale și vegetale. Motivele

populare, inspirate din programa lui Lechner sunt o caracteristică a secesionului maghiar, deși nu sunt întâlnite în mare parte a arhitecturii secesion transilvănene. Se adaugă și soluțiile arhitecturale pentru un decor exuberant: contrastul ferestrelor dreptunghiulare de la parter cu cele semicirculare de la primul etaj. Din punct de vedere al preferințelor decorative, edificiul prezintă

¹⁰ Mircea Pașca, *op. cit.*, p. 42.

un program stilistic preferat în Oradea, cu înclinații spre secesionul vienez și modele decorative inspirate din neobaroc și neorococo.

Primarului din Târgu Mureș, György Bernády, i se datorează opera care recomandă orașul ca o marcă a secesionului transilvănean¹¹. Deoarece la vremea respectivă se considera că Transilvania era depozitara adevăratelor valori ungurești, arhitecții au elaborat un limbaj indigen care să se muleze pe specificul orașului, mergând pe clădirea unei identități locale maghiare.

Fig. 4. Vila Csonka, 1905-1910, arh. Csiszár Lajos.

Vila Csonka, ridicată în 1905-1910 de Csiszár Lajos¹², se numără printre primele exemple de arhitectură secesion din Târgu Mureș. Plastica fațadei păstrează elemente ale unui secesion austriac cu puternice influențe vestice. Deși regăsim un element decorativ specific arhitecturii clasice, mascheronul care fie încoronează ferestrele fie marchează extremitatea registrului vertical ieșit în rezalit,

vila beneficiază de un decor cu stucatură specific secesionului: dantelărie alcătuită din ornamente vegetale, inclusiv animale. Fereastra ovală amplasată pe corpul ieșit în rezalit este flancată la bază de doi păuni, un element ce sugerează exotismul, senzualitatea și viața.

Nu doar stucatura se înfățișează ca decorațiunea clădirii, modul în care au fost gândite ferestrele, jocul de linii pe care îl au prin formele lor fiind de mare importanță pentru întregul fațadei. Elementele decorative utilizate sunt de inspirație neobarocă și neorococo. În Art Nouveau, pentru a arata exuberanța, a crea un artificiu al mișcării se utilizau liniile sinuoase, elementele exotice baroce, iar atenția pentru detalii, naturalismul motivelor decorative erau influențate de rococo. În mod particular, cele două surse de inspirație erau specifice Franței și Belgiei, astfel că prezența lor în Târgu Mureș se traduce prin preferința artistului pentru un Art

¹¹ Traian Dușa, *Palatul Culturii din Târgu Mureș*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2008, p. 12.

¹² De construcția edificiului trebuia să se ocupe Bustya Lajos, deoarece numele său apare pe acordurile de edificare. Ioan Eugen Man, *op. cit.*, pag. 417.

Nouveau vestic, decât pentru secesionul maghiar. O altă explicație pentru alegerea aceasta este și perioada de început în Transilvania a stilului, fiind în prima sa fază lineară¹³.

Fig. 5. *Fosta primărie*, 1907-1908, arh. Jakab Dezső și Komor Marcell.

Fosta primărie (azi Prefectura județului Mureș), ridicată între 1907-1908, de arhitecții Jakab Dezső și Komor Marcell¹⁴. În reminiscența romantismului, a nostalgiei pentru Evul Mediu, modelul primăriei târgumureșene este cel al primăriei din Siena ridicată la sfârșitul secolului al XIII-lea în stilul gotic. Acest apel la trecutul medieval poate fi justificat prin asemănarea existentă între cele două perioade: dezvoltarea urbană. Deoarece în

Evul Mediu s-au dezvoltat instituțiile care guvernau orașul, modelul propus pentru primăria Târgu Mureșului merge pe ideea de spațiu simbolic care încarnează puterea guvernatoare. Elementele stilului Lechner sunt mai puțin prezente, acestea etalându-se cu precădere în axul central.

Edificiul se caracterizează prin sobrietate, purtătoarea de cuvânt a modelului transilvan de arhitectură, accentuând influența arhitecturii populare transilvane prin campanila de formă piramidală cu acoperiș în vârf de coif, devenind o formă dominantă în întreaga compoziție prin verticalitatea sa. Geometrismul clădirii iese în evidență datorită înfățișării severe, marcă a lipsei de decor. Modelul Primăriei este luat din casele țărănești transilvănene și din cel al arhitecturii medievale, astfel inspirația folclorică transpare din motivele florale lucrate în relief, așa cum se pot regăsi la construcțiile ridicate în Ungaria din aceeași perioadă. Aspectul primărie este un simbol al identității pe care administrația orașului a vrut să o creeze. Acoperișul policrom, unde verdele este predominant este animat de decorul floral dar și cu forme de romb, este specific secesionului. Îl regăsim și în Oradea la Palatul Stern. În aceeași perioadă, arhitecții au lucrat la

¹³ Paul Constantin, *op. cit.*, p. 54.

¹⁴ Ada Ștefănuț, *op. cit.*,

Primăria din Subotica, unde au urmărit același concept arhitectural, dar programa decorativă fiind diferită. În Subotica, arhitecții au gândit o fațadă animată de culori intense, în nuanțe maro-roșiatice, iar în Târgu Mureș, jocul policrom concentrându-se doar în zona acoperișului. Diferența dintre cele două sugerează mularea conceptelor stilistice pe specificul local.

Fig. 6. *Palatul Culturii*, 1911-1913, arh. Jakab Dezső și Komor Marcell.

Palatul Culturii, 1911-1913, marca de recunoaștere a orașului Târgu Mureș, a fost proiectat de către arhitecții Jakab Dezső și Komor Marcell, considerat în aceeași măsură apogeul secesionului din Transilvania¹⁵. Modul de rezolvare a îmbinării structurii cu ornamentația plasează edificiul ca martor al stilului secesion. Este evident caracterul geometric al configurației fațadelor, la care se adaugă o ușoară urmă

a liniilor curbe ce constituie nota de originalitate a construcției. Conceptul arhitectonic al întregii structuri este susținut de înlocuirea liniei drepte cu cea curbă, care păstrează ritmicitatea și simetria ansamblului, iar prin apelul la artele decorative întreaga arhitectură lasă privitorul să fie cuprins de o multitudine de sentimente. Ceea ce diferențiază Palatul Culturii de celelalte monumente arhitecturale secesion din Târgu Mureș, dar și Oradea, este modul de rezolvare al decorațiunii.

Ornamentația nu se bazează doar pe soluții arhitecturale, ci și pe elemente de decor specifice: mozaic, basorelief, bow-windowuri. Alegoria, un element cheie în Art Nouveau, este prezentă în panourile cu mozaic parietal de pe fațadele palatului. *Patria Mamă*¹⁶, cele două *Alegorii ale muzicii*, pline de elemente simboliste, lucrate în manieră secesion prin jocul de culori și elemente decorative folosite. Predominant este auriul, care ne duce cu gândul la

¹⁵ Traian Dușa, *op. cit.*, p. 33.

¹⁶ Lucrarea cu temă istorică se prezintă ca o scenă alegorică ce vrea să povestească un episod din istoria târgului de pe Mureș. Personajul feminin reprezintă patria-mamă și este reprezentată cu o sabie în mâna stângă pe care se sprijină, celelalte două personaje redată din profil într-o atitudine autoritară, se sprijină cu mâna stângă pe stema orașului cea din dreapta, iar cea din stânga având stema statală. Lucrarea a fost proiectată de Nagy Sándor și realizată de decoratorul Roth Miksa, care le-a realizat și pe cele de pe fațada secundară.

compozițiile lui Gustav Klimt, reprezentantul secesionului austriac. Palatul Culturii se prezintă ca un templu al decorului nu doar prin elementele decorative ale fațadei, dar și prin acoperișul policrom, care vine în contrast cu mozaicurile predominant aurii. Clădirea este reprezentantă a stilului secesion, a spiritualității epocii, marcând aspectul urban al centrului orașului prin volumetrie și originalitatea soluțiilor decorative.

Prin clădirile prezentate am surprins o mică parte din ceea ce înseamnă secesionul din Oradea și Târgu Mureș. Pe lângă acestea, existând multe alte edificii care prezintă aceleași elemente decorative, care creează un specific local al programei stilistice. Există și în Oradea unele imobile care se înclină spre conceptul secesionului din perioada geometrică (Fosta Bancă de Economii sau alte imobile de apartamente), dar multe prezintă elemente de inspirație neobaroc și neorococo într-o combinație spectaculoasă cu secesionul maghiar. În Târgu Mureș, există mai puține edificii din perioada artei 1900 asemănătoare celor cu o ornamentică bogată din Oradea. Majoritatea, imobile de locuit (casele de pe strada Rodnei sau Grădinarilor), prezintă o decorațiune subtilă secesion, motivele ornamentale sunt puține: distingem cu precădere romburi, ca element floral laleaua, dar și motive vegetale specifice secesionului. Cele două se clasifică printr-o particularitate a decorațiunii în stucatură secesion din Târgu Mureș, prin frecvența sa. În Oradea, comanditarii au fost în mare parte privați, iar în Târgu Mureș, responsabilă de noile edificii a fost administrația locală. Prin urmare, în Târgu Mureș, stilul secesion a fost unul oficial, venit de sus, martore ale acestui gust pentru secesion, adaptat la specificul local sunt clădirea primăriei și Palatul Culturii.

Pentru ambele orașe există un edificiu care reprezintă apogeul stilului, în Oradea avem Palatul Vulturul Negru, iar în Târgu Mureș, Palatul Culturii. Ambele au fost proiectate de aceeași arhitecți, lucru care scoate și mai mult în evidență crearea unui stil local original, îmbinat cu moștenirea plastică regională. Palatul Vulturul negru încarnează o preferință decorativă înclinată spre elementele caracteristice Art Nouveau-ului francez, în timp ce Palatul Culturii a căutat prin decorul său să reprezinte tocmai cultura locală, prin utilizarea unei programe decorative alcătuite din motive populare.

Deși Oradea se bucură de un patrimoniu secesion mult mai variat ca Târgu Mureșul, cele două orașe pot fi numite reprezentante de drept ale stilului secesion din Transilvania. Ambele

au căutat să adapteze stilul cerințelor plastice locale, arhitecții fie locali, fie aduși din Budapesta sau din colonia artistică Gödöllő¹⁷, au căutat să muleze specificul secesionului maghiar pe moștenirea artistică deja existentă în cele două orașe. Prin urmare, clădirile secesion din Oradea și Târgu Mureș se definesc prin originalitate și expresivitate, devenind o marcă de recunoaștere în tabloul internațional al Art Nouveau. În aceeași măsură se legătura existentă cu celelalte centre Art Nouveau din Europa prin preferința pentru o anume programă ornamentală. Secesionul din cele două orașe transilvănene le plasează în fruntea celorlalte, tocmai prin gustul comanditarilor publici și privați pentru stilul anilor 1900.

BIBLIOGRAPHY:

1. Constantin, Paul, *Arta 1900 în România*, Editura Meridiane, București, 1972.
2. Dușa, Traian, *Palatul Culturii din Târgu Mureș*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2008.
3. Hârcă, Rodica, *Palatul Vulturul Negru*, Editura Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 2008.
4. Howard, Jeremy, *Art Nouveau: international and national styles in Europe*, Editura Manchester University Press, Manchester, 1996.
5. Keresztes, Gyula, *Marosvásárhely Szecessziós épületei*, Editura Difprescar Kiodó, Târgu Mureș, 2000.
6. Howard, Jeremy, *Art Nouveau: international and national styles in Europe*, Editura Manchester University Press, Manchester, 1996.
7. Pașca, Mircea, *Oradea la 1900*, Editura Primus, Oradea, 2012.
8. Ștefănuț, Ada, *Arta 1900 în România*, Editura Noi Media Print, București, 2008.
9. Vais, Gheorghe, *Clujul eclectic*, Editura UT Press, Cluj-Napoca, 2009.

¹⁷ La baza dezvoltării atelierului acestei colonii a fost descoperirea semnificației tradiției artei populare. Centrul a devenit curând locul de practică al studenților Academiei de Arte Aplicate din Budapesta și locul de adunare al artiștilor interesați de noua orientare stilistică. A început să capete mare importanță arta tradițional arhaică, precum și folclorul, iar artele aplicate au fost reconsiderate. Au fost studiate procedeele vechi de artizanat, fiind studiate și motivele decorative dintr-un larg areal al Ungariei. Colonia artistică a fost o comunitate a *secession*, manifestând în plan social o preocupare pentru umanism și pacifism, pentru unitatea dintre artă și viață. Reprezentanți ai coloniei sunt artiștii: Thoroczkai-Wigand Ede, Körösfői-Kriesch Aladár sau Nagy Sándor, care au și lucrat în Transilvania. Jeremy Howard, *op. cit.*, p. 112.